

SLUTRAPPORT RIKSMÖTE 2025

ARENA
Samhälle & Skola

2025 ÅRS RIKSMÖTES SLUTRAPPORT

OM ARENA SAMHÄLLE & SKOLA

Föreningens syfte & ändamål

Föreningen Arena Samhälle & Skola är ett politiskt obundet forum och mötesplats som främjar dialog, kunskapsutbyte och samverkan mellan samhällets aktörer med fokus på samhällsutveckling och samhällsutmaningar.

Vår Vision

Att vara den ledande mötesplatsen för alla samhällsaktörer som ser tvärsektoriell samverkan och bildning som avgörande för en demokratisk, hållbar och inkluderande samhällsutveckling.

Vår Mission

Vi erbjuder en nationell plattform som med fokus på samhällsutveckling och bildning möjliggör nya möten, innovativa perspektiv, djupare kunskap och bredare allianser.

SAMMANFATTNING

Arena Skola och Samhälle – Riksmöte 2025

Riksmötet samlade medlemsorganisationer och samhällsaktörer kring fem centrala frågeställningar om demokratins villkor i Sverige idag. Samtalen visar sammantaget på ett **starkt engagemang, en fördjupad allvarsinsikt och en tydlig vilja till handling**. Demokratin uppfattas som robust men inte självklar – den kräver kontinuerligt arbete, gemensamt ansvar och närvaro i vardagen.

1. Demokratin byggs i vardagen – genom relationer, skola och civilsamhälle

Deltagarna lyfter att demokratiska värderingar främjas främst genom **vardagliga praktiker**: tillit, samtal, möten och relationer. Skolan framträder som en central demokratisk mötesplats, där elevnära arbete, läskunnighet och likvärdighet är avgörande. Civilsamhället beskrivs som en **bärande demokratisk infrastruktur** som kompletterar och stärker skolans uppdrag, särskilt genom långsiktigt och förebyggande arbete.

2. Ungas deltagande kräver reellt inflytande och delad makt

Ungas samhällsdeltagande kan inte stärkas genom symboliska insatser. Det kräver **mandat, återkoppling och faktiska möjligheter att påverka beslut**. Tillit mellan generationer, vuxennärvaro och uthålliga strukturer är centrala. Skola, civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor behöver gemensamt skapa arenor där unga är **subjekt och medskapare**, inte mottagare. Sänkta trösklar, arvoderade uppdrag och inkludering av fler unga – även de minst synliga – är avgörande.

3. Motståndskraft mot desinformation byggs genom bildning och tillit

Desinformation förstås som ett **tillits- och relationsproblem**, inte enbart som brist på kunskap. Motståndskraft skapas genom läskunnighet, källkritik, folkbildning och öppna samtal – i skolan, i vuxenutbildningen och i civilsamhällets mötesplatser. Ansvar delas mellan individer, institutioner och plattformar. Kunskap, kultur och bildning framstår som långsiktiga skydd mot polarisering och rädsla.

4. Hög tillit och delaktighet förutsätter rättvisa, möten och framtidstro

Tillit uppstår när människor upplever **rättvist bemötande, möjlighet att påverka och känsla av tillhörighet**. Mötesplatser – fysiska och sociala – är avgörande för att bygga mellanmänsklig tolerans och sammanhang. Skolsegregation, ojämlikhet och utanförskap identifieras som centrala hot mot tilliten. Institutioner måste vara transparenta, professionella och lyhörda, och civilsamhället fungerar som en viktig brygga mellan individ och samhälle.

5. Från insikt till handling – riksmötet som mobiliserande arena

Den avslutande uppgiften visar att riksmötet lett till **konkreta åtaganden**. Deltagarna avser att:

- prioritera demokratiarbetet tydligare i sina organisationer,
- arbeta mer **faktabaserat och evidensgrundat**,
- stärka skolans och lärarnas demokratiuppdrag,
- växla upp påverkansarbete inför val,
- utveckla samverkan mellan civilsamhälle, näringsliv och offentliga aktörer,
- och synliggöra demokratiarbetet både internt och externt.

En sammanfattande insikt genomsyrar hela materialet:

”Tappar vi demokratin för vissa, tappar vi den för alla.”

Samlad slutsats

Riksmötets dialogsamtal visar att deltagarna menar att demokratins framtid inte avgörs i enskilda reformer, utan i **vardagligt, långsiktigt och gemensamt arbete**. Skolan, civilsamhället och det offentliga samtalet är centrala arenor där demokrati måste **praktiseras, gestaltas och försvaras varje dag**. Arena Skola och Samhälle framträder som en viktig plattform för att hålla ihop detta arbete – genom kunskap, samverkan och ett tydligt gemensamt ansvar.

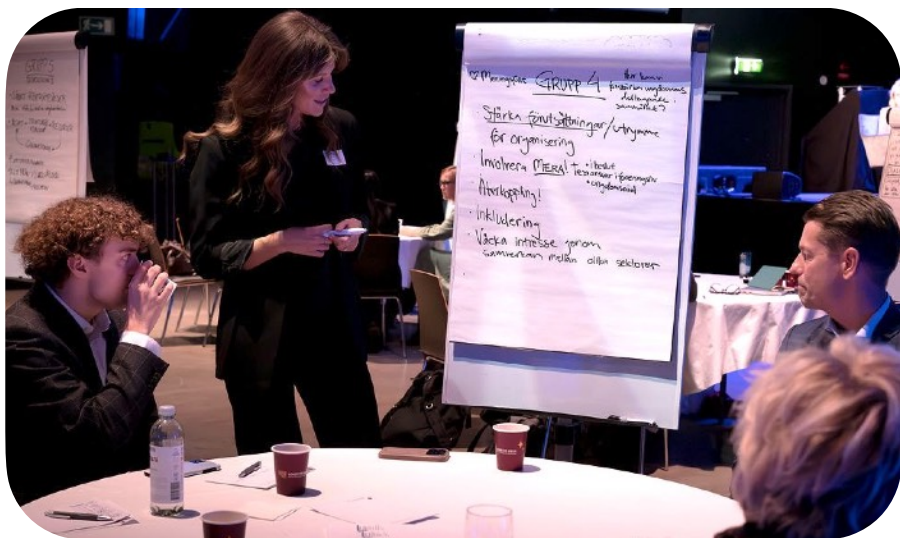
INLEDNING

Demokratin är en grundpelare i det svenska samhället, men den är varken självklar eller oföränderlig. I en tid präglad av ökande polarisering, desinformation och minskat förtroende för samhällsinstitutioner aktualiseras frågan om hur demokratin kan värnas och stärkas.

Mot denna bakgrund arrangerade Arena Samhälle & Skola ett riksmöte med temat **"Hur värnar vi demokratin?"**, där representanter från några av samhällets viktigaste organisationer samlades för dialog och gemensam reflektion.

Riksmötet genomfördes i form av dialogsamtal vid runda bord, vilket skapade förutsättningar för fördjupade diskussioner och erfarenhetsutbyten mellan aktörer från olika delar av samhället. De anteckningar som fördes i respektive grupp samlades in och utgör ett centralt underlag för denna rapport.

Genom att mötas över organisations- och sektorsgränser belystes demokratin utmaningar ur flera perspektiv, liksom möjliga vägar framåt. Rapporten sammanfattar de centrala resonemang, insikter och förslag som framkom under mötet och syftar till att bidra till det fortsatta arbetet med att stärka demokratin i Sverige.

DIALOGPROCESS RIKSMÖTE 2025

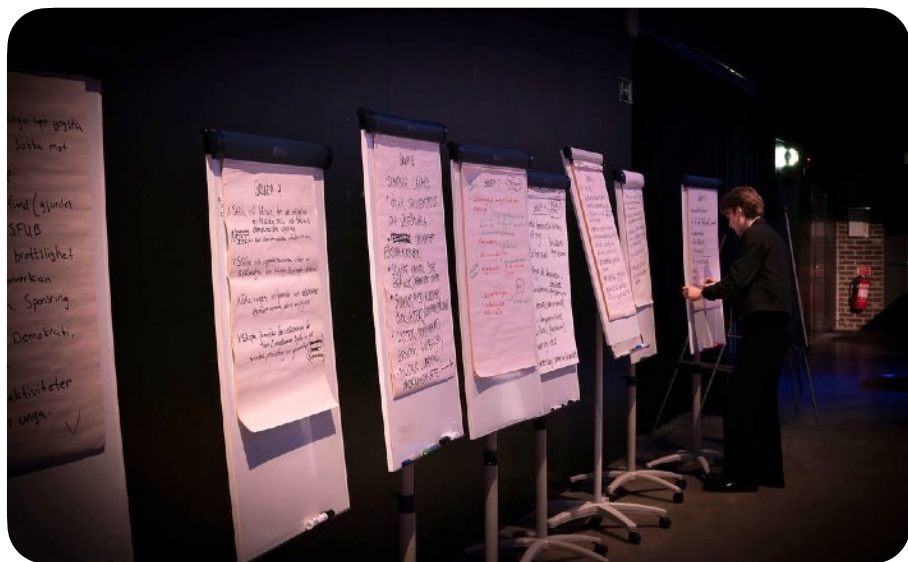
Under våra två dagar möttes deltagarna i en process byggd på dialog, delaktighet och nya insikter. Inför dialogerna gjordes inspel från scenen, vilka syftade till att ge ytterligare kraft och energi till samtalen.

I sex tydliga dialogsteg rörde vi oss från att dela erfarenheter till att formulera konkreta insikter – kring hur vi, var och en och tillsammans, kan värna demokratin.

Varje deltagargrupp utsåg en facilitator som såg till att alla fick möjlighet att komma till tals och att samtalet hölls fokuserat.

Deltagarnas gruppdialoger samlades in via Mentimeter, blädderblock för AI-genererade sammanställningar – inga muntliga redovisningar.

Målet var att skapa en process där allas röster kring borden fick höras, där nya idéer fick födas, allt för att skapa handlingskraftiga dialoger kring demokratin.

DIALOGSAMTAL 1

Inspel från scenen: *Annika Winsth*, chefekonom Nordea och *Jan Scherman*, filmproducent och debattör.

Frageställning 1. Vilka är de största utmaningarna som demokratin står för idag? (Mentimeter).

Frageställning 2: Vad gör vi redan idag för att främja demokratiska värderingar och för att värna demokratin?

Demokratin som vardagspraktik – en relationell förståelse

Ett genomgående drag i materialet (gruppanteckningarna) är att demokrati inte primärt förstås som ett institutionellt system, utan som **en vardagspraktik som skapas i relationer**. Formuleringar som ”*demokratin börjar i vardagen och runt fikabordet*”, ”*tillsammans skapar vi trygghet*” och ”*bygga tillit till varandra*” pekar mot en demokratiförståelse där samtal, möten och tillit är grundläggande byggstenar.

Skolan framträder här inte bara som en plats för samhällets kunskapsutveckling, utan framförallt som **en av samhällets viktigaste demokratiska mötesplatser**, där elever, lärare och omgivande samhälle möts. Det demokratiska arbetet sker i

det lilla: i klassrummet, i lärar–elev-relationen, i samarbetet mellan professioner och i kontakten med lokalsamhället.

Särskilt betonas att demokrati kräver **långsiktighet och kontinuitet**. Goda samtal, samverkan och förebyggande arbete ses som motkrafter till polarisering och misstro, vilket placerar demokratin i ett tidsperspektiv som går på tvärs mot snabba lösningar och kortsiktiga projekt.

Utbildning som nav i den demokratiska infrastrukturen

Anteckningarna visar tydligt hur skolans demokratiuppdrag förstås som **centralt, elevnära och samhällsbärande**. Demokratiarbetet beskrivs inte som ett sidouppdrag utan som en kärnuppgift, nära kopplad till frågor om likvärdighet, bildning och barns rättigheter.

Läskunnighet, språkförståelse och tillgång till bildning återkommer som **grundförutsättningar för demokratiskt deltagande**. Här synliggörs en tydlig koppling mellan ojämlikhet, segregation och sårbarhet för desinformation. Språket framträder som både ett verktyg för delaktighet och ett skydd mot manipulation.

Att *”verka för att alla elever möts av legitimerade lärare”* och *”stärka lärare i sitt demokratiuppdrag”* pekar på en förståelse av lärarprofessionen som en del av den demokratiska infrastrukturen. Att stödja lärare, möjliggöra kollegialt lärande och erbjuda kunskapsöversikter ses som indirekta men avgörande demokratiinsatser.

Samverkan som demokratisk strategi

Ett starkt tema i materialet är **samverkan över sektorsgränser**: mellan skola, civilsamhälle, näringsliv, kommuner och trossamfund. Demokratin framställs som något som måste **bäras gemensamt**, snarare än förvaltas isolerat inom enskilda institutioner.

Samtidigt noteras att samverkan upplevs som lättare på lokal och regional nivå än nationellt. Detta kan tolkas som att **demokratisk handlingskraft uppstår där relationer är konkreta och personliga**, snarare än abstrakta.

Lokalsamhället blir därmed en central arena för att omsätta demokratiska värderingar i praktik.

Exempel som mentorskap, läxhjälp, kultur- och fritidsverksamhet, idrott (”lyfter demokrati genom fotbollen”) och arbete med unga i åldern 16–29 år visar hur

demokratiarbetet ofta tar formen av **meningsfulla sammanhang** snarare än explicita demokratiövningar.

Delaktighet, inflytande och framtidstro

Materialet präglas av en stark ambition att **öka ungas inflytande och delaktighet**, inte bara som framtida medborgare utan som aktörer här och nu. Att involvera unga i beslut, erbjuda förebilder och skapa framtidstro ses som avgörande för demokratins hållbarhet.

Här framträder också en normativ dimension: demokrati kräver **kompetenta vuxna som tar ansvar**, vågar ta ställning och agerar förebilder. Föräldrarollen, mentorskap och vuxennärvaro lyfts som skyddsfaktorer i en tid av ojämlikhet och digitala risker.

Spänningar, hot och sårbarheter

Trots ett rikt och engagerat demokratiarbete synliggör anteckningarna flera **strukturella och kulturella utmaningar**:

- **Tystnadskultur och själv censur**, som begränsar det öppna samtalet
- **Brist på toleranta samtal**, vilket pekar på en försvagad samtalskultur
- **Rädslo** – hos individer och organisationer – att ta ställning
- **Finansiering**, som påverkar långsiktighet och räckvidd

Digitaliseringen framstår som ett tydligt hot, inte i sig, utan genom spridning av desinformation och ”skiten på nätet”. Ojämlikhet och olikvärdighet förstärker dessa risker och skapar olika tillgång till det demokratiska samtalet.

Här blir också behovet av **källkritik, källtillit och faktabaserat arbete** centralt. Begrepp som ”*Slow Politics*” antyder en längtan efter eftertänksamhet och kunskapsbaserad samhällsutveckling i kontrast till snabba, populistiska och polariserande flöden.

Samlad tolkning: Demokrati som något vi gör – inte bara försvarar

Sammantaget visar materialet på en stark övertygelse om att demokratin **försvaras bäst genom att praktiseras**. Det handlar mindre om stora

deklarationer och mer om vardagligt arbete: relationer, språk, möten, bildning och delaktighet.

Medlemsorganisationerna framträder som **bärare av demokratisk kontinuitet**, som både kompletterar och stärker skolans uppdrag. Genom att gestalta demokrati inom de egna organisationerna, bedriva påverkansarbete och skapa sammanhang för lärande och samtal bidrar de till att hålla ihop det demokratiska landskapet.

Analysen pekar också mot ett centralt vägval: demokratins framtid tycks bero på vår förmåga att **skapa jämlika förutsättningar för deltagande**, våga ta ställning där vi står – och fortsätta samtalet, även när det är svårt.

DIALOGSAMTAL 2

Det andra dialogsamtalet var ett "walk n talk" I grupper om 3 där uppgiften var att delge varandra om en situation som gav negativ eller positiv effekt på det egna förtroendet för demokratin. Här finns ingen dokumentation att sammanfatta utan syftet var mer relationsorienterat.

DIALOGSAMTAL 3

Inspel från scenen: *Magnus Jägerskog, Generaldirektör MUCF och Minna Ljunggren, statsekreterare hos socialtjänstministern.*

Frågeställning: *Hur kan vi förstärka ungdomars deltagande i samhället för att säkerställa att det är meningsfullt och inte bara symboliskt?*

Från delaktighet till faktisk makt – deltagande som relation, struktur och ansvar

Anteckningarna präglas av en tydlig förskjutning från att se ungas deltagande som något som *erbjuds* till något som **förutsätter makt, mandat och ansvar**. Återkommande betonas skillnaden mellan symboliskt inflytande och reellt deltagande: unga ska inte bara bjudas in, utan **tas på allvar, få återkoppling och ges faktiska möjligheter att påverka beslut**.

Formuleringar som *"ungdomarna är subjekt – inte objekt"* och *"ha med ungdomar – och ungdomars röst – på riktigt"* uttrycker en normativ ståndpunkt där demokratiskt deltagande förstås som en rättighet, inte en pedagogisk övning.

Tillit som grundförutsättning för deltagande

Tillit framträder som ett bärande begrepp i hela materialet. Förstärkt deltagande förutsätter att unga:

- känner **tillit till vuxenvärlden**,
- upplever att vuxna **lyssnar, återkopplar och agerar**,
- och ser att deras engagemang leder till faktisk förändring.

Samtidigt betonar deltagarna vuxnas ansvar: att vara **närvarande, uthålliga och lyssnande**, snarare än styrande eller förklarande. Vuxna uppmanas att *"inte sitta med facit"* utan vara nyfikna och möjliggörande. Detta pekar på ett demokratiskt ideal där **relationer och bemötande** är lika viktiga som formella strukturer.

Skolan som demokratisk träningsarena – men inte ensam bärare

Skolan lyfts återigen som en central arena för demokrati, särskilt genom:

- klassråd, elevråd, matråd,
- undervisning som gestaltar demokrati i praktiken,
- utbildning i ledarskap, demokratiska processer och styrelsearbete.

Samtidigt finns en tydlig insikt om att **skolan inte kan bära detta ensam**.

Ungas deltagande behöver förankras i flera arenor: civilsamhället, föreningslivet, näringslivet, digitala plattformar och offentliga beslutsforum.

Att implementera demokrati i *”barnens olika arenor, digitala som fysiska – TikTok, trossamfund, föreningsliv”* skapar en bred och samtida förståelse av var samhällsdeltagande faktiskt sker.

Arenor, strukturer och mandat – från idé till genomförande

Ett starkt tema är behovet av **tydliga strukturer som möjliggör deltagande över tid**.

Det handlar om:

- ungdomsråd med verkligt mandat,
- representation i styrelser och beslutsforum,
- arvoderade uppdrag,
- tydlig återkoppling (t.ex. i barnkonsekvensanalyser),
- finansiering som hänger ihop med uppdraget.

Deltagande förstås här som en **cirkulär process**:

insikt → strukturer → resurser → genomförande → ny insikt.

Utan resurser och mandat riskerar engagemang att stanna vid goda intentioner.

Särskilt betonas vikten av att **bygga vidare på beprövade metoder** i stället för att ständigt lansera nya initiativ, vilket antyder en trötthet på projektifiering och kortsiktighet.

Inkludering bortom de redan engagerade

Materialet visar en medvetenhet om att många former av deltagande tenderar att nå samma grupper. Därför betonas:

- uppsökande arbete där föreningslivet saknas,
- sänkta trösklar till engagemang,
- inkludering av introverta och mindre synliga unga,
- stärkta förutsättningar för organisering även i utsatta sammanhang.

Att unga ska få **betalt för sitt arbete** och erbjudas praktik lyfts som ett sätt att både erkänna deras insats och göra deltagande möjligt för fler – inte bara för dem med sociala och ekonomiska resurser.

Maktförskjutning mellan generationer

Flera förslag rör **omvända roller** mellan unga och vuxna:

- omvänt mentorskap,
- unga som utbildar äldre,
- representation av unga i ledningar och styrelser,
- sänkt rösträttsålder kombinerat med rösträttsmedvetenhet.

Dessa idéer signalerar en vilja att **omfördela tolkningsföreträde och makt**, snarare än att enbart stärka ungas "förmågor". Exemplet med en ung kvinna i en koncernledning illustrerar hur representation i sig kan förändra strukturer och perspektiv.

Samlad tolkning: Deltagande kräver mod hos vuxenvärlden

Sammantaget visar deltagarnas anteckningar att förstärkt ungdomsdeltagande inte främst är en fråga om att *motivera unga*, utan om att **vuxenvärlden måste våga släppa in, släppa taget och dela makt**.

Det kräver:

- uthållighet snarare än punktinsatser,
- tillit snarare än kontroll,
- strukturer som håller över tid,
- och ett skifte i synen på unga – från målgrupp till medskapare.

För samhället innebär detta en dubbel uppgift:

att både **skapa konkreta arenor för ungas inflytande** och samtidigt **gestalta den demokrati man vill se**, i sitt eget arbetssätt, sin organisering och sitt ledarskap.

Demokratins framtid framstår här inte som något som avgörs i morgon, utan som något som **formas i mötet mellan generationer – här och nu**.

DIALOGSAMTAL 4

Inspel från scenen: *Erika Bjerström, journalist och författare*

Frågeställning: *Vilka åtgärder kan vi vidta för att motverka desinformation och hur kan vi gynna livslångt lärande?*

Desinformation som relations- och tillitsproblem – inte bara informationsbrist

Anteckningarna visar tydligt att desinformation inte förstås enbart som ett tekniskt eller kunskapsmässigt problem, utan som ett **relations- och tillitsproblem**. Tilltron till public service och oberoende medier lyfts som en avgörande skyddsfaktor, men samtidigt som något som **aktivt måste vårdas och försvaras gemensamt**.

Återkommande betonas vikten av att:

- inte vara tyst när felaktig information sprids,
- våga ta samtalet i vardagen,
- ställa följdfrågor och lyssna nyfiket snarare än konfrontativt.

Här framträder en demokratisk praktik där **samtalet ses som motmedel** mot både konspirationsteorier och polarisering. Att ”*sakta ner debatten*” kan tolkas som en reaktion mot ett uppskruvat medielandskap där snabba reaktioner ersätter eftertanke och källtillit.

Vardagsansvar och strukturellt ansvar – ett delat ansvar för sanningen

Materialet rör sig konsekvent mellan **individuellt ansvar** och **strukturellt ansvar**. Å ena sidan betonas varje medborgares ansvar: att källhänvisa, tänka

efter före delning och skilja mellan åsikt och fakta. Å andra sidan riktas krav mot:

- sociala medieplattformar,
- politiker,
- offentliga institutioner,
- och utbildningssystemet.

Frågan *”vem avgör vilken information som inte är sann?”* pekar på en medvetenhet om demokratins inneboende spänning mellan yttrandefrihet och behovet av gemensamma kunskapsgrunder. Lösningen tycks inte sökas i censur, utan i **fördjupad källkritik, transparens och dialog**.

Att fokusera mer på **avsändare och strukturer som möjliggör desinformation** indikerar ett skifte från att enbart ”utbilda mottagaren” till att också granska makt, incitament och plattformsekonomi.

Skolan, folkbildningen och vuxenutbildningen som demokratiskt skydd

Skolan beskrivs av deltagarna som **avgörande** i arbetet mot desinformation, inte minst genom stärkt läskunnighet, kommunikation och källkritiskt tänkande. Samtidigt är det tydligt att ansvaret inte stannar där.

Folkbildning, vuxenutbildning och tillgängliga utbildningsvägar framstår som **demokratins underhållssystem** – nödvändiga för att rusta medborgare genom hela livet. Här knyts kampen mot desinformation direkt till **livslångt lärande**, snarare än till enskilda skolår eller utbildningsinsatser.

Bibliotek, civilsamhälle och öppna mötesplatser lyfts som arenor där kunskap kan delas utan prestationskrav, vilket pekar mot ett bildningsideal där **trygghet och nyfikenhet är centrala för lärande**.

Livslångt lärande som meningsskapande och samhällskontrakt

I materialet framträder livslångt lärande inte främst som kompetensutveckling för arbetsmarknaden, utan som **en fråga om mening, framtidstro och delaktighet**. Formuleringar som *"stärka lust och mening i lärandet"* och *"få barnen att vilja lära sig mer och tro på att man kan"* placerar lärandet i ett existentiellt och demokratiskt sammanhang.

Samtidigt identifieras strukturella utmaningar:

- kortare anställningar,
- ottydligt ansvar för kompetensutveckling,
- ekonomiska förutsättningar som begränsar deltagande.

Här efterfrågas ett tydligare samhällskontrakt där arbetsgivare, offentliga aktörer och civilsamhälle **delar ansvaret för människors möjlighet att fortsätta lära**.

Kunskap, kultur och bildning som motkraft mot polarisering

Kulturens roll lyfts tydligt som både **folkbildande och skyddande**. Kultur, dialog, läsning och gemensamma mötesplatser ses som sätt att skapa sammanhang där olika perspektiv kan mötas utan rädsla.

Utbildning och bildning beskrivs som något som ger **trygghet och agens** – särskilt i relation till nya teknologier som AI och digitala informationsflöden. Att våga ifrågasätta, pröva och se flera perspektiv framstår som kärnkompetenser i ett demokratiskt samhälle.

Begreppsparet *"JAG ↔ VI"* tydliggör spänningen mellan individens ansvar att söka kunskap och kollektivets ansvar att skapa strukturer där detta är möjligt.

Samlad tolkning: Motståndskraft byggs över tid – genom relationer, bildning och tillit

Sammantaget visar anteckningarna att motståndskraft mot desinformation inte kan byggas genom enskilda åtgärder eller kampanjer. Den måste **växa fram över tid**, genom:

- tillit till gemensamma institutioner,

- stark läskunnighet och källkritik,
- levande folkbildning,
- och arenor för samtal där rädsla kan ersättas av förståelse.

Livslångt lärande framstår här som både **medel och mål**: ett sätt att rusta människor mot desinformation och samtidigt ett uttryck för ett demokratiskt samhälle som tror på människors förmåga att växa, ompröva och delta genom hela livet.

För samhällets organisationer innebär detta ett ansvar – och en möjlighet – att använda sina egna mötesplatser, strukturer och nätverk för att **förankra kunskap, främja dialog och stärka demokratisk tillit** i vardagen.

DIALOGSAMTAL 5

Inspel från scenen: *Dr. Ema Demir Handelshögskolan*

Frågeställning: *Vad är viktigt för hög tillit och delaktighet i samhället och hur kan vi bidra till förstärkt tillit?*

Tillit som levd erfarenhet – inte abstrakt värde

Anteckningarna visar att tillit i första hand förstås som **något människor upplever i mötet med andra och med samhällets institutioner**, snarare än som ett abstrakt samhällsvärde. Återkommande uttrycks detta i termer av att bli sedd, lyssnad på och tagen på allvar – utan att bli dömd.

Tillit kopplas till:

- bemötande,
- återkoppling,
- möjlighet att ifrågasätta,
- och känslan av att *”samhället finns för mig och jag kan bidra till det”*.

Detta placerar tillit i vardagen: i skolan, på arbetsplatsen, i kontakten med myndigheter och i civilsamhällets mötesplatser. Tillit uppstår när människor upplever **mening, sammanhang och påverkan**.

Förebilder, ansvar och framtidstro

Ett tydligt tema är vikten av att **föregå med gott exempel**. Tillit byggs när ledare, vuxna och organisationer agerar som förebilder – genom nyanserade, faktabaserade samtal och genom att våga ta initiativ.

Balansen mellan **rättigheter och skyldigheter** lyfts som central. Plikt (exempelvis skolplikt, närvaroplikt eller civilplikt) beskrivs inte som motsats till frihet, utan som **en rättighet att få vara del av ett gemensamt**

samhällsprojekt. Att bidra – genom arbete, utbildning eller samhällstjänst – framstår som tillitskapande, medan utanförskap sänker den generella tilliten.

Framtidstro och tydliga visioner framstår som avgörande: tillit kräver att människor tror att samhället är på väg någonstans och att de själva har en plats i denna rörelse.

Mötesplatser som demokratisk infrastruktur

Materialet betonar starkt betydelsen av **fysiska och sociala mötesplatser**: bibliotek, skolor, civilsamhällets arenor och sammanhang där människor från olika generationer, utbildningsriktningar och livssituationer faktiskt möts.

Särskilt lyfts vikten av:

- mötesplatser mellan unga och äldre,
- sammanhang som inte utgår från systemens logik utan från människors intressen,
- arenor för dialog där även svåra samtal får ta plats.

Här förstås mötesplatser som **demokratisk infrastruktur** – platser där mellanmänsklig tolerans byggs och där tillit kan växa genom erfarenhet snarare än genom information.

Skolan, kunskapen och det relationella uppdraget

Skolan ges en central roll i tillitsbygget, inte bara genom kunskapsförmedling utan genom sitt **relationella och inlyssnande arbete**. Kritik riktas mot fragmenterad kunskap; istället efterfrågas fördjupning, sammanhang och ytor för utbyte mellan olika utbildningsriktningar.

Skolsegregation och bostadssegregation identifieras som allvarliga hot mot tillit, eftersom de hindrar människor från att mötas över sociala och kulturella gränser. Här blir likvärdighet – i utbildning, behandling och livsvillkor – en grundförutsättning för tillit.

Institutionell tillit: transparens, rättvisa och återkoppling

Tillit till samhället kräver fungerande institutioner. Anteckningarna lyfter:

- tillgänglighet och transparens hos myndigheter,
- tydliga ramar, rättvisa system och likabehandling,
- professionellt bemötande,
- och konsekvent återkoppling.

När människor upplever att system är rättvisa och förutsägbara – och att de kan påverka inom dem – stärks både delaktighet och vilja att bidra. Civilsamhället beskrivs här som en **brygga** mellan individ och institution, särskilt för grupper som annars riskerar att stå utanför.

Spänningar i samtidsklimatet

Materialet pekar också på flera samtida utmaningar för tillit:

- ett politiskt samtalsklimat som premierar korta svar och effektsökeri,
- ”spinn” som underminerar förtroende,
- algoritmstyrning i sociala medier som förstärker polarisering.

Att syna dessa mekanismer – och vid behov reglera dem – framstår som en del av tillitsarbetet. Samtidigt betonas vikten av att **stå upp för det goda samtalet**, även när det är svårt eller långsamt.

Samlad tolkning: Tillit byggs genom delaktighet, rättvisa och relationer

Sammantaget visar anteckningarna att hög tillit och delaktighet inte kan beslutas fram, utan **måste byggas genom levda erfarenheter av rättvisa, inkludering och meningsfullt deltagande**.

Förstärkt tillit kräver:

- mötesplatser där människor möts som jämlikar,
- institutioner som är transparenta och lyhörda,
- skolor som arbetar relationellt och likvärdigt,

- ett civilsamhälle som bygger broar,
- och vuxna och organisationer som tar ansvar i sitt eget agerande.

För samhällsaktörer innebär detta ett tydligt uppdrag:

att **gestalta den tillit man vill se**, i sitt bemötande, sin organisering och sina samarbeten – och därigenom bidra till ett samhälle där fler känner sig hemma, hörda och behövda.

Bilden representerar wordcloud kring frågan vad som är viktigt för hög tillit i mentometer.

DIALOGSAMTAL 6

Inspel från scenen: *Joakim Medin, journalist & författare*

Uppgift: *Det här har vi kommit till insikt om och detta har vi för avsikt att göra när vi kommer hem.*

Från medvetenhet till ansvar: riksmötet som vändpunkt

Materialet visar att denna avslutande uppgift fungerar som en **övergång mellan reflektion och handling**. Där tidigare diskussioner identifierade demokratiska utmaningar, synliggör denna del ett tydligt skifte: deltagarna formulerar både **en skärpt lägesförståelse** och **en konkret vilja att ta ansvar i sina respektive roller**.

Riksmötet framstår därmed inte bara som en plats för analys, utan som en **mobiliserande arena** där insikt omsätts i åtaganden.

Insikterna: ett nyktert allvar kombinerat med handlingsbar framtidstro

Demokratin är stark – men inte självklar

En bärande insikt är den uttalade **dubbelheten i den svenska demokratin**: Sverige har ett starkt utgångsläge, men detta får inte förväxlas med stabilitet över tid. Formuleringar som *”små stegens tyranni”* och *”framväxande demokratisk segregation”* pekar på en förståelse av hoten som gradvisa, vardagliga och ojämlikt fördelade.

Den sammanfattande insikten – *”Tappar vi demokratin för vissa, tappar vi den för alla”* – fungerar som ett normativt ankare för hela materialet och knyter samman frågor om skola, likvärdighet, representation och civilsamhällets roll.

Kunskap som motvikt till rädsla och polarisering

Insikterna präglas också av en tydlig **reaktion mot förenkling, alarmism och faktaresistens**. Den nyanserade bild av läget som deltagarna fått genom forskning och föredrag beskrivs som hoppgivande, inte därför att problemen förminskas, utan därför att de blir **begripliga och därmed möjliga att agera på**.

Att lyfta det positiva framstår här inte som förnekelse, utan som en **medveten strategi mot destabilisering och uppgivenhet**.

Civilsamhället som demokratisk bärstruktur

Civilsamhället beskrivs konsekvent som en **avgörande resurs, dörrvakt och kraft** i demokratin. Samtidigt betonas att denna kraft inte är självgående: den måste värnas. Mötesformen i sig – att organisationer möts över gränser – identifieras som en hållbar modell som skapar förutsättningar för framtida gemensam handling. Här formas ett tydligt *vi*, grundat i samarbete snarare än enhetlighet.

Avsikterna: från allmän vilja till riktade åtaganden

Det som särskiljer denna avslutande del är **konkreteionsgraden i avsikterna**. Deltagarna uttrycker inte bara att de vill göra mer, utan **vad, hur och var**.

Evidensbasering och professionalisering

En tydlig linje är ambitionen att stärka det demokratiska arbetet genom **forskning, evidens och vetenskaplig grund**. Detta gäller både:

- påverkansarbete,
- skolutveckling,
- lärarfortbildning,
- och den offentliga debatten.

Avsikten att sprida forskning, använda evidens i dialog med politiker och bygga verksamhet på vetenskap och beprövad erfarenhet signalerar ett skifte mot **professionellt ansvarstagande i demokratiarbetet**.

Skolan som demokratisk nyckelinstitution

Många av åtagandena samlas kring skolans roll:

- att tydliggöra skolans kompensatoriska demokratiuppdrag,
- att stärka lärares trygghet i samtida samhällsfrågor,
- att utveckla demokratiundervisningen,
- och att verka för ungas organisering och ökat valdeltagande.

Skolan förstås här inte som isolerad institution, utan som **en central nod i samhällsbygget**, med direkt koppling till demokrati, social sammanhållning och framtidstro.

Påverkan, samverkan och synlighet

Flera avsikter rör **att ta större plats i det offentliga rummet**:

- växla upp påverkansarbetet inför val,
- bedriva saklig och respektfull valrörelse,
- synliggöra demokratiprojekt och organisationens arbete,
- bidra till en mer nyanserad samhällsdebatt.

Detta kombineras med en tydlig vilja till **fördjupad samverkan** – mellan civilsamhälle, näringsliv och myndigheter – samt att ”kroka arm” inom Arena Samhälle & Skola som nätverk.

Demokrati i vardagen – internt och externt

Avsikterna handlar inte bara om utåtriktat arbete. Minst lika tydlig är viljan att:

- stärka den interna dialogen,
- förtydliga hur demokrati genomsyrar vardagsarbetet,
- arbeta mer inkluderande, lyhört och relationellt,
- skapa fler trygga möten och bättre kommunikation.

Här syns en konsekvent linje från tidigare insikter: demokratin måste **gestaltas i hur organisationer arbetar**, inte bara i vad de säger.

Samlad tolkning: från insikt till förpliktelse

När insikter och avsikter läses tillsammans framträder riksmötet som en **förpliktigande process**. Deltagarna lämnar inte mötet med en känsla av ”vi borde”, utan med ett tydligare ”vi ska – och vi vet hur vi börjar”.

Det handlar inte om en enskild strategi, utan om ett gemensamt förhållningssätt:

- att ta demokratin på allvar i vardagen,
- att arbeta kunskapsbaserat och långsiktigt,
- att använda civilsamhällets kraft kollektivt,
- och att aldrig separera demokrati från likvärdighet, skola och delaktighet.

Riksmötet har därmed fungerat som **en samlande punkt där oro har omvandlats till riktning**, och där framtidstro inte ersätter allvar – utan växer ur det.

Medlemsorganisationer

Världkommun

Samarbetspartners

Under Riksmötet kom inspel från:

Annika Winsth
Chefsekonom Nordea

Jan Scherman
Debattör & filmprod.

Erika Bjerström
Journalist & författare

Magnus Jägerskog
Generaldir. MUCF

Dr. Ema Demir
Handelshögskolan

Minna Ljunggren
Statsekreterare

Micael Bydén
Fd. ÖB & rådgivare

Johanna Jaara Åstrand
Ordf. Arena Samhälle & Skola

Maria SaeTyler
Kommunråd, Norrköping

Joakim Medin
Journalist & författare

Britt-Marie Matsson
Göteborgsposten
Riksmötets moderator

Åsa Röhs
VD Länsförsäkringar Östgöta